

Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, vol. 28, Zagreb, 2010., 398 str.

Krajem 2010. u izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti objavljen je novi broj Zbornika OPZ HAZU. Zbornik obuhvaća sedam radova: jedno prethodno priopćenje, pet izvornih znanstvenih radova te jedan pregledni rad. Osim toga, cjelina »Građa« (203–241) donosi jedan stručni rad u kojem je predstavljena povijesna građa iz 16. stoljeća, dok je u cjelini »Ocjene i prikazi« (245–361) predstavljen velik broj novijih izdanja knjiga i časopisa. Na kraju Zbornika nalazi se cjelina »In memoriam« (365–388) koja je posvećena nekim nedavno preminulim povjesničarima.

Zbornik započinje prilogom Ivana Majnarića »Papa i svjetovni vladar na izmaku karolinškog doba: primjer splitskih sinoda dvadesetih godina 10. stoljeća« (5–16). Autor na temelju postignuća strane historiografije razmatra položaj vladara u političkoj kulturi Zapadne Europe, kao i njegov odnos s papom. Sukladno s tim odnosom autor iznosi ideje o ulozi rano-srednjovjekovnoga hrvatskog vladara na crkvenim sinodama dvadesetih godina 10. stoljeća. Tako se kroz ovaj rad može pobliže upoznati duh doba s kraja 9. i početka 10. stoljeća.

Potom slijedi rad Irene Benyovsky Latin »Izgradnja gradskih fortifikacija u Trogiru od 13. do 15. stoljeća« (17–48). U prilogu se, na primjeru grada Trogira, prikazuje obrambeno i simboličko značenje koje su gradske fortifikacije predstavljale za srednjovjekovni grad. Uz to, članak donosi i mnoge zanimljivosti iz trogirske svakodnevnice u razdoblju od 13. do 15. stoljeća. Na kraju rada priložen je austrijski tlocrt grada Trogira iz 1830. godine s ucertanim građevinama koje se spominju u tekstu.

»Vjersko stanje na hrvatskoj obali prema putopisima njemačkih hodočasnika (14.–17. st.)« (49–66) naslov je rada u kojem Krešimir Kužić analizira vjersko stanje u hrvatskim gradovima na Jadranskom moru u razdoblju od kraja 14. do početka 17. stoljeća. Svoje istraživanje autor temelji na svjedočanstvima njemačkih hodočasnika koji su pristajali u hrvatskim gradovima na svojem putovanju prema Svetoj zemlji. Pozornost njemačkih hodočasnika, koji su predstavljali najbrojniju etničku skupinu među hodočasnici, najviše su privlačile relikvije te niz domaćih legendi vjerske tematike.

Goran Budeč u prilogu »Inventar dobara šibenskog patricija ser Jurja Kamenarića iz 1451. godine« (67–106) analizira inventar jednog od bogatijih Šibenčana 15. stoljeća – Jurja Kamenarića. Analizom spomenutog inventara autor želi ukazati na to da bilježnički spisi, osobito inventari i oporuke, predstavljaju prvorazredan izvor za proučavanje materijalne razine života stanovnika i mikropovijesti urbanih sredina u srednjem i novom vijeku. Osim toga, autor iznosi brojne korisne i zanimljive podatke o svakodnevnom životu stanovnika kasnosrednjovjekovnog Šibenika. Rad je popraćen brojnim grafikonima u kojima su navedeni predmeti koji se nalaze u spomenutom inventaru.

»Nacionalizam i ideologija: Pavao Ritter Vitezović kao nacionalni mislitelj i/ili ideolog« (107–137) naslov je sljedećeg članka u časopisu. U njemu Martina Topić razmatra određenje pojmova ideologije i nacionalizma. Povezano s time autorica također obrađuje život i djelovanje Pavla Rittera Vitezovića te posebno njegovo djelo *Oživjela Hrvatska* u kojem je predstavio grandioznu sliku Hrvatske te znatno pridonio oblikovanju hrvatskog nacionalnog identiteta i nacionalnog preporoda. Na temelju te analize autorica na kraju priloga raspravlja o tome može li se Vitezovića smatrati ideologom ili tek nacionalnim misliteljem te je li on svojim radom utro put modernoj nacionalnoj ideologiji.

Lovorka Čoralić i Maja Katušić autorice su članka pod naslovom »Od afričke obale do dalmatinske prijestolnice – mletački general Marko Antun Bubić (1735.–1802.)« (139–172). Na temelju arhivske građe iz mletačkih, zadarskih i kotorskih arhiva te Znanstvene knjižnice u Zadru autorice prikazuju život i djelovanje Budvanina i visokoga mletačkog časnika Marka Antuna Bubića. U radu se prati njegova vojna karijera od vojnog zapovjednika nad postrojbama u Africi do vrhunca karijere – postizanja čina generala. Završni dio rada posvećen je Bubićevu djelovanju u Zadru, gdje je umro i bio pokopan. Na taj način, ovaj rad predstavlja važan doprinos proučavanju vojne i društvene prošlosti Zadra, Dalmacije i šireg područja istočnoga Jadrana u drugoj polovini 18. stoljeća. U prilogima se donosi djelomičan prijepis oporuke i kodicila generala Bubića, popis vojnika u regimenti Bubić te prikaz rodoslovnog stabla obitelji Bubić.

Zadnji rad u prvom dijelu Zbornika nosi naslov »Društveni stavovi Franje Račkog« (173–199), a autor mu je nedavno preminuli Tomislav Markus. U radu se razmatraju pojedina društvena shvaćanja hrvatskog povjesničara i publicista Franje Račkog (1828.–1914.). Tako se kroz rad može pobliže upoznati kakvi su bili stavovi Račkog, kao europskog intelektualca 19. stoljeća, prema znanosti, »povijesnom napretku«, ideji narodnosti, kulturi, školstvu i vjeri.

Cjelinu »Građa« (203–241) čini rad Maje Katušić »Regesti isprava 16. stoljeća iz Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Četvrti dio: Isprave iz razdoblja 1546.–1550.« (203–241). Rad predstavlja nastavak objavljivanja regesta isprava koja se čuvaju u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u zbirci isprava Diplomata. Regeste srednjovjekovnih isprava (do 1526. godine) u sv. 2–5 Zbornika Historijskog instituta Jugoslavenske akademije objavili su Miljen Šamšalović i Jakov Stipišić pedesetih godina 20. stoljeća, a 2007. godine ponovno je započeto s objavljivanjem te su dosad u tri sveska Zbornika Odsjeka za povijesne znanosti (sv. 25–27) objavljene regeste isprava do 1545. godine.

Cjelina »Ocjene i prikazi« (245–361) sadrži ukupno 42 prikaza i recenzija knjiga, zbornika radova te znanstvenih časopisa, dok su u posljednjoj cjelini »In memoriam« (365–388)

ukratko prikazani život i djelovanje nedavno preminulih uglednih povjesničara: Hodimira Sirotkovića, Branimira Glavičića, Luje Margetića, Ivana Kampuša, Tomislava Markusa i Josipa Barbarića.

Ovaj broj Zbornika OPZ HAZU donosi mnoštvo vrlo zanimljivih i poučnih članaka koji kronološkim slijedom proučavaju razne probleme iz nacionalne povijesti. Izvorna građa, kao i velik broj prikaza te recenzija, može poslužiti kao polazišna točka za daljnja istraživanja, a Zbornik također pruža priliku da se поближе upozna život i djelo nekih znamenitih hrvatskih povjesničara.

Juraj Balić